

The Effects of School Administrators' Information Technologies Usage Self-Efficacies and Management Skills on Their Transformational Leadership Behavior during the Distance Education

Zafer Kiraz ¹

To cite this article:

Kiraz, Z. (2021). Okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri ile yönetim becerilerinin dönüştürücü liderlik davranışı üzerindeki etkisi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 703-719. doi: 10.30900/kafkasegt.1023105

Research article

Received:20.09.2021

Accepted:28.12.2021

Abstract

The purpose of this research was to reveal the relationships among school administrators' information technologies usage self-efficacy, management skills, and transformative leadership behaviors and examine predictor roles of information technologies usage self-efficacy and management skills on their transformative leadership behaviors during the distance education. The population of this quantitative research constituted the school administrators working at pre-school institutions, primary schools, middle schools, and secondary schools in Tokat province in 2021. The random sampling technique was used for its high representation power and the sample was consisted of 143 school administrators who voluntarily participated in the research. Simple and multiple linear regression analyses were used to respond the research questions. The results demonstrated that school administrators' information technologies usage self-efficacy had significant positive effects on their transformational leadership behaviors and management skills. Moreover, it was determined that management skills had a significant positive effect on transformational leadership behaviors. Additionally, as a result of the multiple linear regression analysis in which transformational leadership behaviors was the dependent variable where the management skills and information technologies usage self-efficacy were independent variables, it was determined that independent variables had a positive significant effect on the dependent variable. The results of simple linear regression analysis demonstrated that information technologies usage self-efficacy was a significant predictor of transformational leadership behaviors and management skills while management skills was a significant predictor of transformational leadership behaviors. According to multiple linear regression results, only the management skills was the significant predictor of transformational leadership behaviors. Information technologies usage self-efficacy did not have a significant effect.

Keywords: School administrators, transformational leadership, information technologies usage self-efficacy, management skills

¹ Corresponding Author, Assistant Professor, zafer.kiraz@gop.edu.tr. Tokat Gazosmanpasa University, Faculty of Education, Turkey.

Okul Yöneticilerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Bilgi Teknolojileri Kullanımı Öz Yeterlikleri ile Yönetim Becerilerinin Dönüştürücü Liderlik Davranışı Üzerindeki Etkisi

Zafer Kiraz¹

Atıf:

Kiraz, Z. (2021). Okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri ile yönetim becerilerinin dönüştürücü liderlik davranışı üzerindeki etkisi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 703-719. doi: 10.30900/kafkasegt.1023105

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi:20.09.2021

Kabul Tarihi:28.12.2021

Öz

Bu araştırmanın amacı okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri, yönetim becerileri ve dönüştürücü liderlik davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri ile okul yöneticilerinin yönetim becerilerinin dönüştürücü liderlik davranışı üzerindeki yordayıcılığını incelemektir. Nicel araştırma yöntemine göre desenlenen bu araştırmanın evreni 2021 yılı içerisinde Tokat ilinde bulunan okul öncesi eğitim kurumu, ilkokul, ortaokul ve orta öğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evreni temsil gücünün yüksek olması bakımından rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 143 okul yöneticisidir. Araştırmanın alt problemlerinin yanıtlanmasında basit ve çoklu doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları ve yönetim becerisi üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada okul yöneticilerinin yönetim becerisinin dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde de pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin olduğu saptanmıştır. Bunların yanı sıra dönüştürücü liderlik davranışı bağımlı değişkeni ile okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde yönetim becerisi ve eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği bağımsız değişkenlerinin birlikte dâhil edildiği çoklu doğrusal regresyon modelinde, bağımsız değişkenlerin birlikte bağımlı değişken üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Basit doğrusal regresyon sonuçlarına göre eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları ve okul yöneticilerinin yönetim becerisi üzerinde; okul yöneticilerinin yönetim becerisinin ise dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu söylenebilir. Çoklu doğrusal regresyon sonuçlarına göre ise okul yöneticilerinin sadece yönetim becerisinin dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri değişkeni anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Anahtar Sözcükler: Okul yöneticileri, dönüştürücü liderlik, bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterliği, yönetim becerileri

¹ Sorulu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, zafer.kiraz@gop.edu.tr. Tokat Gazosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye.

Giriş

Dünyada Aralık 2019 tarihinde ilk defa Çin'in Hubei bölgesinin başkenti durumunda olan Wuhan kentinde görülen Coronavirüs-2019 (COVID-19) çok kısa bir zamanda etkisini göstererek bütün dünyaya yayılmış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Her anlamda ciddi sorunlara yol açan COVID-19 dünya ülkelerinin tümünü tehdit etmeye devam etmektedir. Bu süreç içinde izolasyon ve sosyal mesafe nedeniyle hizmetler aksamış ve bir çok faaliyete ara verilmiştir. Bu bağlamda sağlık tedbiri olarak diğer hizmet ve faaliyetler gibi eğitim hizmeti de sekteye uğramıştır. Yapılan resmi açıklamaya göre ülkemizde ilk COVID-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Ülkemizde ilk covid vakasının görülmesiyle birlikte tedbir önlemleri alınmaya başlanmış, bu önlemler çerçevesinde eğitime geçici bir süre ara verilmiştir. Eğitime verilen geçici ara sadece Türkiye ile sınırlı değildir. Eğitime ilk önce 11 Şubat 2020'de Moğolistan'da ara verilmiştir. Daha sonra 195 ülkede daha eğitime ara verilmiştir. Diğer ülkelerin çoğu gibi Türkiye de milyonları etkileyen bu durumu sadece uzaktan eğitime geçerek çözmeye çalışmıştır. Çok kısa bir zaman içerisinde yapılan hazırlıklar ile başlayan uzaktan eğitim hem öğrenciler için yetersiz kalmış hem de eğitim emekçileri için çalışma şartlarını zorlaştıran sorunlu bir durum olarak ortaya çıkmıştır (Can ve Köroğlu, 2020, 370).

Bu yetersiz ve plansız uzaktan eğitim süreci aynı zamanda okul yöneticilerini de oldukça etkilemiştir. Özellikle okulların defalarca açılıp kapanması, uzaktan eğitime herkesin eşit şekilde ulaşamaması, bu durumun toplumda rahatsızlık yaratması okul yönetiminin yönetim sürecini olumsuz yönde oldukça fazla etkilemiştir. Söz konusu durum karşısında okulun bütün bileşenleri tepki göstermiştir. Pandemi döneminde yöneticiler hem uzaktan eğitimi sağlıklı yürütmek hem sürekli alınan yeni kararlar doğrultusunda okulların açılması ile yüz yüze eğitimi yürütmek hem de bu süreçteki eğitimin eşitsiz ve yetersiz olmasından kaynaklı oluşan bütün bu tepkileri yönetmek zorunda kalmışlardır. Ancak şunu söyleyebiliriz ki uzaktan eğitim artık yaşamımızın içerisine girmiş bulunmakta ve hem ileride görülebilecek pandemilerden dolayı hem de iktidar odaklarının eğitim maliyetlerini azaltma istemlerinden dolayı uzaktan eğitimin kalıcı olacağını varsayabiliriz. Uzaktan eğitimin tamamen teknolojik bir alt yapıya dayandığını görmekteyiz. Bu teknolojik alt yapının eksiksiz olarak devlet tarafından sağlanmasının yanı sıra okul yöneticilerinin de bu teknolojiyi bilme ve kullanma yeterlikleri hem öğretimin daha sağlıklı yapılabilmesi için hem de okulun daha sağlıklı yönetilebilmesi için önemli görülmektedir. Çünkü okul yöneticilerinin sahip olduğu yeterlikler ve beceriler okul yönetim sürecinin etkililiğini de belirlemektedir. Dolayısıyla uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri ile yönetim becerilerinin yüksek olmasının okulu daha etkili yönetmelerine yardımcı olacağı çıkarımında bulunulabilir.

Günümüzde teknoloji oldukça hızlı ilerlemekte ve bu ilerleyiş yaşam alanlarımızın tamamını etkilemektedir. Teknolojinin etkilediği alanlardan biri de okullar yani öğretim ortamlarıdır. Okullarda öğrenciler teknolojik araçlarla donatılmış sınıflarda derse girmekte ve bu durum sınıfta oluşan öğretim sürecini de etkilemektedir. Dolayısıyla söz konusu sınıflarda teknolojiyi kullanabilen ve bunu öğretim sürecine entegre edebilen aynı zamanda teknolojik gelişimleri ve yenilikleri takip eden öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir beceri ve yeterlikle yetişmiş öğretmenlerin aynı zamanda ihtiyaç duyulduğunda uzaktan eğitim sürecini de etkili ve verimli olarak yürütebilecekleri söylenebilir. Ayrıca hem yüz yüze hem de uzaktan eğitim sürecinin etkin ve verimli ilerleyebilmesi teknoloji kullanma yeterlikleri gelişmiş okul yöneticilerinin bulunması ile ilişkilendirilebilir.

Eğitim programlarının geliştirilmesi ve bu programların ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara ulaştırılması sürecinde bilişim teknolojilerinin hem araç hem de amaç olarak etkin bir biçimde ele alınması yeterince sağlanamamıştır (Deniz ve Algan, 2007). Bu durumun okul bileşenlerinin tamamını yani yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin teknoloji kullanım öz yeterliklerinin yeterince gelişmemesine yol açabileceği varsayılabilir. Okul yöneticilerinin bilgi teknolojileri öz yeterlik algılarının saptanması hem okul yöneticilerinin bilgi teknolojilerini öğretim faaliyetlerinde kullanabilmeleri açısından hem de bu becerinin diğer beceriler ile ilişkisi açısından önemlidir.

Bilgi teknolojilerinin okul yöneticileri tarafından algılanışı ve kullanımına dair düşünceleri aynı zamanda bilgi teknolojilerinin kullanıldığı öğrenmelerin okullarda ne düzeyde ilerlediğini belirlemek açısından önemli bir veri aracı olabilir. Bilişim teknolojilerinin bir öğretim aracı olarak kullanılması günümüzde oldukça sıradan bir durum olarak algılanmakta ve kabul görmektedir. Bu nedenle gelişen

eğitim anlayışında okul yöneticilerinin de bilişim teknolojilerini kullanma ve bunu sürekli geliştirme çabasında olması önemli görülmektedir. Bu durum aynı zamanda okul yöneticilerinin yönetim becerilerini olumlu etkileyeceği varsayımı açısından da mühimdir.

Yönetim becerileri, bir yöneticinin bir örgütteki belirli görevleri yerine getirmek için sahip olması gereken belirli özellikler veya yetenekler olarak tanımlanabilir. Yöneticilik, belirlenmiş yetkilerle istenen hedeflere ulaşmak için bir veya birden fazla grubun organize edilip yönlendirilmesidir. Dolayısıyla yöneticinin başarısı, yönetim becerileriyle doğrudan ilişkilidir denilebilir.

Okul yöneticilerinin buldukları konum doğrultusunda kendilerinden bir takım yönetim becerileri ve özellikleri sergilemeleri beklenmektedir. Okul yöneticilerinin etkili yönetim becerisine sahip olduklarını söyleyebilmek için onların bu yönlerini sürekli olarak geliştirmeleri beklenir. Okul yöneticilerinin yönetim becerileri bağlamında; dürüstlük ve tarafsızlığa riayet, model olmak, saygınlık ve güven, nezaket, saygı ve savurganlıktan kaçınma vb. kişisel davranışlara sahip olması beklenmektedir. Yönetim davranışları açısından amaçların paylaşılması, amaçların uygulamaya yansıtılması, kamu hizmet bilinci, okulun eğitim programının oluşturulması, koordinasyon sağlama, programlı yönetim, programla ilgili materyalleri sağlama, beklentileri dikkate alma, örgütsel değişmeyi başlatma ve yönetme, iletişim, kaynakların amaçları gerçekleştirmeye yoğunlaştırılması, kadro geliştirme, zaman yönetimi, başarının ödüllendirilmesi ve hediye alma, çalışanları teşvik etme, okul kültürünün ve ikliminin yönetimi, denetlenme ve değerlendirilme, çatışmaları etkin çözüme, okul gelişimiyle ilgili kişileri bilgilendirme ve gerektiğinde hesap verme gibi davranışlara sahip olması beklenmektedir (Haveydi, 2017). Bütün bu özelliklere sahip olan ve kendini bu çerçevede geliştiren yani yönetim becerisi yüksek olan okul yöneticileri aynı zamanda hem okul örgütü içerisindeki iş görenler tarafından hem de çevresindeki insanlar tarafından saygın, güvenilir ve etkileyici olarak değerlendirilebilir ve böylece dönüştürücü bir lider konumuna gelebilirler.

James MacGregor Burns'un 1978 yılında yazmış olduğu "Liderlik" isimli kitapta ilk defa dönüştürücü liderlik kavramı gündeme gelmiştir. Burns bu kitapta liderlik kavramını ikiye ayırmıştır. Bunlar işe yönelik liderlik ve dönüştürücü liderliktir. Burns yazdığı bu kitapta liderlerin kendisini takip edenlerin üzerinde birtakım etkilere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Burns liderlerin, kendilerini takip edenler üzerinde yüksek düzeyde moral, motivasyon ve performans gibi değişkenlerde yükseltici bir etkiye sahip olması gerektiğini vurgulayarak dönüştürücü liderliği karakterize etmektedir. Bu anlayışa göre lider, kendisini takip edenlerin moral ve motivasyon seviyelerini yükseltmek için Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin mantığını benimseyerek söz konusu takipçilerin ihtiyaçlarını karşılayıp onları daha üst seviyeye ulaştırmanın yollarını geliştirebilmelidir (Nicholls, 1994, akt. Dikmen, 2012).

Yaşanan olaylar ve oluşan yeni durumlar liderleri yenilikçi bir anlayışa doğru itmekte ve değişimi zorunlu kılmaktadır. Yani çevrede oluşan yeni durumlar liderleri klasik lider boyutlardan uzaklaştırarak dönüştürücü lider boyutuna taşımaktadır. Dönüştürücü liderlik gerçek anlamda değişime yönelik bir liderlik tipidir. Bu bakımdan dönüştürücü liderlik özellikleri kriz durumlarında, analiz edilmesi güç ve karmaşık yapıdaki örgütlerde daha da ön plana çıkmaktadır. Dönüştürücü liderlik, liderin uzun erimli bakış açısıyla ve kendisini takip edenlerle etkileşimi sonucunda, onların öz güvenlerini, yeteneklerini ve becerilerini arttırmaya yönelik olup takipçilerde bir değişim ve dönüşüm yaratma süreçlerini kapsamaktadır. Lider bu süreçte, maddi olmayan iç motivasyon araçlarını kullanmakta ve kişisel değerlere, adalete önem vermektedir (Erkuş ve Günlü, 2008: 190). Dönüştürücü liderlik, eğitimde örgütsel yenileşme açısından kritik bir liderlik biçimi olarak görülmektedir. Dönüştürücü lider, öğretmenleri özendiren, onlara dönüşümün coşku ve heyecanını aşıl原因 ve entelektüel açıdan geliştiren liderdir. Eğitimsel yenileşme için bütün eğitim iş görenlerini güçlü bir biçimde yönlendirecek liderliğe ihtiyaç vardır. Günümüzün en önemli özelliği olarak görülen dönüşüm ve değişime uyum sağlama, eğitim alanında etkili dönüştürücü liderlik davranışını gerektirmektedir (Çelik, 2007). Öğrenci ve eğitim standartlarının uygulanmasına destek olmak ve dijital çağın öğrenme gereksinimlerini desteklemek amacıyla bir çerçeve sunan ISTE (The International Society for Technology in Education) eğitim yöneticileri için eşitlik ve vatandaşlık savunucusu, vizyoner planlayıcı, güçlendirici lider, sistem tasarımcısı ve öğrenen olmak üzere beş standart içermektedir ("ISTE Standards: Education Leaders," 2021). Bu standartlar bağlamında okul yöneticilerinin teknolojiyi ve 21. yüzyıl ihtiyaçlarını anlayan, yarının ve dijital dünyanın ihtiyaçlarını tahmin edebilen ve bunları

kurumlarına da yansıtan eğitim liderleri olmaları beklenmektedir. Dolayısıyla ISTE standartları doğrultusunda da eğitimde teknoloji kullanımı, yönetim becerileri ve liderlik davranışlarının eğitim yöneticilerinin taşıması gereken önemli özelliklerden olduğu sonucu çıkarılabilir.

Bunların yanı sıra pandemi süreci her alanda olduğu gibi eğitim alanında da hızlı bir dönüşümü zorunlu kılmıştır. Eğitim alanındaki en önemli dönüşümün ise uzaktan eğitime geçiş olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin sahip oldukları yeterlikler, beceriler ve sergiledikleri liderlik davranışları daha da önemli hâle gelmiştir. Bunlardan bazıları bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri, yönetim becerileri ve dönüştürücü liderlik davranışlarıdır. Bu araştırma kapsamında ele alınan dönüştürücü liderlik değişkeni ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar yer almaktadır. Bu araştırmalarda, dönüştürücü liderliğin örgütsel bağlılığa etkisi (Demirtaş ve Şama, 2016; Erdoğan Morçin ve Bilgin, 2014), dönüştürücü liderliğin öğretmenlerin iş doyumu ve yenilikçi davranışlarıyla ilişkisi (Çobanoğlu, 2021), dönüştürücü liderlik davranışlarının iş tatmini üzerindeki etkisi (Mert, Dördüncü ve İncaz, 2019), dönüştürücü liderlik ile yenilikçilik arasındaki ilişki (Aarons ve Sommerfeld, 2012; Çalışkan, 2017; Jaiswal ve Dhar, 2015; Sarros, Cooper ve Santora, 2008), dönüştürücü liderlik ile genel öz yeterlik arasındaki ilişki (Sığırı, Tabak ve Güngör, 2010), dönüştürücü liderliğin cinsiyet rolüne bağlı olarak ne kadar farklılaştığı (Arslan, 2014), dönüştürücü liderliğin bireysel ve örgütsel düzeydeki yaratıcılık üzerine etkisi (Gümüšoğlu ve İlsev, 2009), dönüştürücü liderlik ile öğrenme yönelimi arasındaki ilişki (Coad ve Berry, 1998) üzerine çalışıldığı görülmüştür. Bunların yanı sıra Zengin (2019) yaptığı çalışmada dönüştürücü liderliğin rekabet üstünlüğü performansı üzerindeki dolaylı etkisini incelemiştir. Ayrıca yapılan literatür incelemesi sonucunda eğitimde teknoloji kullanımı öz yeterliği ile yönetim becerilerinin birlikte ele alınıp aralarındaki ilişkinin incelendiği veya bu konuda öğretmen ve yönetici görüşlerinin alındığı çalışmaların da bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmalar arasından Şahin ve Demir (2015) tarafından yapılan çalışmada, değişim çağında okul yöneticilerinin okullardaki eğitim teknolojilerini yönetme becerileri incelenmiştir. Ulukaya (2015) ise okul yöneticilerinin teknoloji liderliği öz yeterlikleri ile eğitim öğretim işlerini gerçekleştirme düzeyleri (yönetim becerileri) arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Benzer şekilde Baş (2012) okul yöneticilerinin teknoloji liderliği rolleri ile eğitim öğretim işleri ve okul iklimi arasındaki ilişkiyi, Kanber ve Balyer (2020) teknoloji okuryazarlığı ile yönetsel güçlülük arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Özetle, daha önceki araştırmalara bakıldığında araştırmalarda genel olarak dönüştürücü liderlik ve yönetim becerileri arasındaki ilişkilerin veya teknoloji kullanımı ve yönetim becerileri arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak, ilgili literatürün bu üç değişkenin birlikte ele alınıp aralarındaki olası ilişkilerin araştırılmasına kuramsal bir dayanak sağladığı söylenebilir. Ancak literatürdeki çalışmalar incelendiğinde dönüştürücü liderlik davranışlarıyla ilişkili olduğu düşünülen bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri ve yönetim becerilerinin birlikte ele alındığı ve aralarındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın temel amacı, uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri, yönetim becerileri ve dönüştürücü liderlik davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri ile yönetim becerilerinin, dönüştürücü liderlik davranışı üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda sunulan alt problemlere yanıt aranmıştır.

- Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri, yönetim becerileri ve dönüştürücü liderlik davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi (yordayıcılığı) var mıdır?
- Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin yönetim becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi (yordayıcılığı) var mıdır?
- Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin yönetim becerilerinin dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi (yordayıcılığı) var mıdır?

- Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri ile yönetim becerileri beraber ele alındıklarında dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi (yordayıcılığı) var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada nedensel tarama deseni tercih edilmiş ve uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri ile yönetim becerilerinin dönüştürücü liderlik davranışları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Nedensel tarama araştırmaları, bir veya birden fazla bağımlı değişken üzerinde etkili olan bağımsız değişken veya değişkenlerin tespit edilmeye çalışıldığı araştırmalardır (Gürbüz ve Şahin, 2016). Bu çalışmada da araştırmanın bağımsız değişkenleri olan okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri ve yönetim becerilerinin, çalışmanın bağımlı değişkeni olan dönüştürücü liderlik davranışlarına etkisi araştırılmıştır. Bir başka ifadeyle oluşturulan regresyon denklemi içerisinde yordanan değişken olan dönüştürücü liderlik davranışlarını (sonuç), eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliliği ve okul yöneticilerinin yönetim becerileri (nedenler) değişkenlerinden hangilerinin anlamlı bir biçimde yordadığı test edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021 yılı içerisinde Tokat ili genelinde okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve orta öğretim kurumlarında müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı kademelerinde görev yapan okul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evreni temsil gücünün yüksek olması bakımından rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 143 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırma örneklemine ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	32	22.4
	Erkek	111	77.6
Eğitim durumu	Lisans	91	63.6
	Yüksek lisans	50	35.0
	Doktora	2	1.4
Okul türü	Okul öncesi	6	4.2
	İlkokul	53	37.0
	Ortaokul	56	39.2
	Ortaöğretim kurumu	28	19.6
Kıdem yılı	5 yıla kadar	57	39.9
	6-10 yıl	27	18.9
	11-15 yıl	31	21.7
	16-20 yıl	17	11.9
	21-25 yıl	6	4.2
	26 yıldan fazla	5	3.5

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan okul yöneticilerinin çoğunluğu (%77.6, $f=111$) erkektir. Katılımcılar arasından azımsanmayacak sayıda okul yöneticisi lisansüstü eğitim (%36.4, $f=52$) almıştır. Ayrıca katılımcıların üçte birinden fazlasının (%39.9, $f=57$) yöneticilik deneyimi 5 yıldan azdır. Buna karşın 20 yılın üstünde yöneticilik tecrübesi olan okul yöneticisinin sayısı (%7.7, $f=11$) ise azdır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada eğitim yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerini belirlemek amacıyla Deniz ve Algan (2007) tarafından geliştirilen “Eğitimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı Öz-Yeterliliği Öğretmen Değerlendirme Formu (EBTKÖ-ÖDF)” kullanılmıştır. Geliştirilen form 5’li likert tipinde (yeterli değilim, biraz yeterliyim, yeterliyim, oldukça yeterliyim, çok yeterliyim) 34 maddeden oluşmaktadır. Form üzerinden en düşük 5 en yüksek 170 puan alınabilmektedir. Formun geçerlilik çalışması kapsamında faktör analizi yapılmıştır. Form dört boyuttan oluşmaktadır ve

açıklanan varyans değeri %83.81'dir. Güvenirlik çalışması kapsamında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Buna göre ölçeğin alt boyutları açısından iç tutarlılık katsayıları; temel beceriler boyutunda .99, teknoloji tabanlı eğitsel etkinlikler boyutunda .96, hesap tablosuna dayalı sınıf yönetimi boyutunda .96, sistem bilgisinde .88'dir. Ölçeğin geneli açısından iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha = .98$ 'dir.

Eğitim yöneticilerinin yönetim becerilerini belirlemek amacıyla Şekerci ve Aypay (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan "Yönetim Becerileri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde (hiç katılmıyorum, katılmıyorum, fikrim yok, katılıyorum, tamamen katılıyorum) 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçek üzerinden en düşük 5 en yüksek 170 puan alınabilmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışması kapsamında faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin açıklanan varyans değeri %66'dır. Ölçeğin güvenirlik çalışması kapsamında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Buna göre ölçeğin alt boyutları açısından iç tutarlılık katsayıları; inisiyatif alma boyutunda .87, sorumluluk alma boyutunda .87, teknik yeterlikler boyutunda .69, nitel yeterlikler boyutunda . ve diğer beceriler boyutunda .94 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin geneli açısından iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha = .95$ 'tir.

Araştırmada eğitim yöneticilerinin dönüşümcü liderlik davranışlarını belirlemek için Podsakoff'un geliştirmiş olduğu ve İşcan (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan "Dönüştürücü Liderlik Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde (hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek üzerinden en düşük 5 en yüksek 115 puan alınabilmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışması kapsamında faktör analizi yapılmıştır. Podsakoff'un geliştirdiği şekliyle altı boyuttan oluşan ölçeğin Türkçeye uyarlanmış formu beş boyuttan oluşmaktadır ve açıklanan varyans değeri %73.62'dir. Güvenirlik çalışması kapsamında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Buna göre ölçeğin alt boyutları açısından iç tutarlılık katsayıları; vizyon ve ilham sağlama, uygun rol modeli olma boyutunda .91, grup amaçlarının kabulünü sağlama boyutunda .91, entelektüel teşvikte bulunma boyutunda .87, bireysel ilgi gösterme boyutunda .93 ve yüksek başarı beklentisine sahip olma boyutunda .82'dir. Ölçeğin geneli açısından iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha = .93$ 'tür.

Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Araştırmada veriler Tokat genelinde okul müdürü, müdür başyardımcısı veya müdür yardımcısı olarak çalışan okul yöneticilerinden çevrimiçi olarak sosyal medya üzerinden toplanmıştır. Bunun için veri toplama araçlarının Google Formlar aracılığıyla çevrimiçi versiyonu oluşturulmuş ve çevrimiçi veri toplama aracının bağlantısı popüler sosyal medya uygulamaları üzerinden paylaşılmıştır. Ayrıca veri toplama aracının bağlantısı okul yöneticilerinin dâhil olduğu WhatsApp gruplarında paylaşılarak katılımcı sayısı artırılmaya çalışılmıştır. Çevrimiçi veri toplama süreci 2021 yılı Ağustos-Eylül ayları arasında yaklaşık bir ay sürmüştür. Veri toplama süreci sonunda 156 okul yöneticisinden dönüş sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde öncelikle elde edilen veriler veri uyumsuzluğu veya tutarsızlığı açısından kontrol edilmiştir. Ayrıca bağımlı ve bağımsız değişkenleri ölçmek amacıyla kullanılan ölçeklerden elde edilen ortalama puanlara göre uç değerler kontrol edilmiştir. Bunun için her bir değişkene ilişkin z skorlarına bakılmış ve uç değerleri ± 3 aralığı dışında olan 13 katılımcıya ait veri analiz dışında tutulmuştur. Daha sonra ölçekten elde edilen puanların basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Buna göre eğitimde bilgi iletişim teknolojileri öz yeterliği ortalama puanlarının basıklık (-0.120) ve çarpıklık (-0.799), yönetim becerileri ortalama puanlarının basıklık (0.444) ve çarpıklık (-0.930) ve dönüştürücü liderlik ortalama puanlarının basıklık (0.720) ve çarpıklık (-0.822) değerlerinin literatürde kabul görülen normal dağılım varsayım sınırları olan ± 1 arasında olduğu görülmüştür (Huck, 2008; Kline, 2005).

Araştırmanın alt problemlerinin yanıtlanmasında basit ve çoklu doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. Basit doğrusal regresyon, bir bağımlı değişken ile bir bağımsız değişken arasındaki ilişkinin matematiksel bir eşitlikle açıklanması süreci ve bağımlı değişkenin bağımsız değişken tarafından yordanması iken çoklu doğrusal regresyon bir bağımlı değişkenle ilgili olan iki ya da daha çok bağımsız değişkene (yordayıcı değişkenlere) dayalı olarak bağımlı değişkenin yordanmasına yönelik bir analiz türüdür (Büyüköztürk, 2002). Çoklu doğrusal regresyon analizinde bütün ortak değişkenlerin regresyon modeline aynı anda sokulması için "Enter" yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizini öncesinde normallik, aykırı değerler ve çoklu bağlantı varsayımları incelenmiştir. Modelde test

edilen değişkenlere ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin normallik varsayımını karşıladığı görülmüştür. Ayrıca her bir değişkene ilişkin z skorları ± 3 aralığında olacak şekilde veri seti aykırı değerlerden arındırılmıştır. Son olarak verilerin çoklu bağlantı varsayımını karşılayıp karşılamadığı için Variable Inflation Factor (VIF) değerleri incelenmiştir. Bağımsız değişkenlere ilişkin VIF değerlerinin (1.072 ve 1.072) literatürde kabul edilebilir değerler olarak belirtilen 3'ten (O'Brien, 2007) düşük olduğu görülmüştür. Veri setinin hem basit hem de çoklu doğrusal regresyon analizi için uygun olduğu anlaşıldıktan sonra oluşturulan model IBM SPSS 22 programında test edilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Araştırma kapsamında incelenen her bir değişkene ilişkin ölçüm sonuçlarının geçerliliği için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. AFA öncesi veri setinin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Mayer Olkin (KMO) değeri ve Bartlett küresellik testi incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Tablo 2'de görüldüğü gibi modelde test edilen bağımlı ve bağımsız değişkenler için KMO değerinin yeterli olduğu ve ölçüm sonuçlarının faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür (Büyüköztürk, 2002).

Tablo 2.

KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

	Eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği	Okul yöneticilerinin yönetim becerisi	Dönüştürücü liderlik
KMO örneklem yeterliliği değeri	0.949	0.937	0.939
Bartlett's sphericity test sonuçları			
Ki-kare değeri	8092.190	5245.771	3525.794
SS	561	561	253
<i>p</i>	.000	.000	.000

p = .05 anlamlılık düzeyi, SS= Standart sapma.

Regresyon analizi öncesinde gerçekleştirilen AFA sonucunda ilk faktöre ait özdeğer (Eigenvalue) değerinin diğer faktörlerin üç katından fazla olması nedeniyle regresyon modelindeki bütün değişkenlerin tek boyutta ele alınabileceği görüldüğünden tek faktörlü yapı tercih edilmiştir. Araştırmanın değişkenlerine ilişkin gerçekleştirilen AFA sonucunda Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Değişkenlere Ait Faktör Yükleri, Açıklanan Toplam Varyans, CR ve AVE Değerleri

Değişkenler	Madde sayısı	Faktör yükleri	Açıklanan toplam varyans	CR	AVE	Cronbach's Alpha (α)
Eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz-yeterliliği	34	.910 - .536	65.61	.98	.66	.98
Okul yöneticilerinin yönetim becerileri	34	.878 - .381	59.97	.98	.60	.98
Dönüştürücü liderlik	23	.887 - .501	61.97	.97	.62	.97

CR= Bileşik güvenilirlik (Composite Reliability) , AVE= Ortalama açıklanan varyans (Average Variance Extracted).

Tablo 3'te görüldüğü gibi regresyon analizindeki bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin madde faktör yüklerinin .381 ile .910 arasında olduğu, bileşik güvenilirlik (Composite Reliability – CR) değerlerinin .97 ile .98 arasında olduğu ve ortalama açıklanan varyans (Average Variance Extracted – AVE) değerlerinin .60 ile .66 arasında hesaplandığı görülmüştür. Analiz sonucunda faktör yüklerinin literatürde belirtilen kabul edilebilir sınır değerlerin üzerinde olduğu (Büyüköztürk, 2002), bileşik güvenilirlik ve ortalama açıklanan varyans değerlerinin de yine literatürde tavsiye edilen değerlerin üzerinde olduğu (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2006) görülmüştür. Ayrıca güvenilirlik için hesaplanan Cronbach's Alpha değerlerinin de oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenlerle oluşturulan modeldeki ilişkilere dönük alt problemlerin yanıtlanması için çeşitli regresyon analizleri uygulanmıştır. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin olarak, değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyon katsayıları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	Madde sayısı	\bar{X}	SS	EBTKÖ	OYYB	DL
Eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz-yeterliliği (EBTKÖ)	34	4.13	0.79	-		
Okul yöneticilerinin yönetim becerileri (OYYB)	34	4.43	0.55	.26*	-	
Dönüştürücü liderlik (DL)	23	4.25	0.61	.26*	.81**	-

Not. * $p < .01$, ** $p < .001$ anlamlılık düzeyi, SS= Standart sapma, \bar{X} = Aritmetik ortalama.

Tablo 4'te görüldüğü gibi uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri açısından oldukça yeterli oldukları ($\bar{X}=4.13$, $SS=0.79$), yönetim becerileri ($\bar{X}=4.43$, $SS=0.55$) ve dönüştürücü liderlik davranışları ($\bar{X}=4.25$, $SS=0.61$) açısından ise çok iyi oldukları söylenebilir. Ayrıca okul yöneticilerinin yönetim becerisi ile dönüştürücü liderlik davranışı arasında yüksek düzeyde anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu ($r_{(143)}=.808$; $p < .001$); okul yöneticilerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri ile yönetim becerisi ($r_{(143)}=.260$; $p < .01$) ve dönüştürücü liderlik davranışları ($r_{(143)}=.255$; $p < .01$) arasında düşük düzeyde anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci, üçüncü ve dördüncü alt problemlerini yanıtlamak amacıyla gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon analizine yönelik bulgular ile beşinci alt problemini yanıtlamak amacıyla gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizine yönelik bulgular Tablo 5'te sunulmuştur. Araştırma modeline ilişkin R^2 determinasyon katsayısı değerlerini içeren bilgiler ise Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5.

Regresyon Analizi Sonuçları

İlişkinin Yönü	B	SH	β	t	p
EBTKÖ → DL	.197	.063	.26	3.126	.002*
EBTKÖ → OYYB	.180	.056	.26	3.191	.002*
OYYB → DL	.898	.055	.81	16.271	.000**
EBTKÖ → DL	.037	.040	.05	0.938	.350
OYYB → DL	.884	.057	.80	15.463	.000**

* $p < .01$, ** $p < .001$ anlamlılık düzeyi, SH= Standart hata, β = Standardize edilmiş regresyon katsayısı, t= t-testi değeri.

Tablo 5'te görüldüğü gibi gerçekleştirilen regresyon analizleri sonucunda uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı ($\beta=.26$, $p < .01$) etkisi olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin okul yöneticilerinin yönetim becerisi üzerinde de pozitif yönlü ve anlamlı ($\beta=.26$, $p < .01$) etkisi olduğu bulunmuştur. Ancak Tablo 6'da sunulan R^2 (determinasyon katsayısı) değerleri incelendiğinde her iki

etkinin de ($R^2=.07$ ve $R^2=.07$) oldukça küçük olduğu görülmektedir. Buna göre eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz-yeterliliği değişkeninin okul yöneticilerinin yönetim becerisi ve dönüştürücü liderlik davranışındaki varyansın %7'sini açıkladığı söylenebilir. Bir başka ifadeyle okul yöneticilerinin yönetim becerisi ve dönüştürücü liderlik davranışındaki varyansın % 7'si eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliliği değişkeni tarafından açıklanmaktadır. Okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde yönetim becerisinin dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı ($\beta=.81, p<.001$) etkisinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca R^2 değeri incelendiğinde etkinin de ($R^2=.65$) büyük olduğu görülmektedir. Buna göre okul yöneticilerinin yönetim becerisi değişkeninin dönüştürücü liderlik davranışındaki varyansın % 65'ini açıkladığı söylenebilir. Bir başka ifadeyle okul yöneticilerinin dönüştürücü liderlik davranışındaki varyansın % 65'i yönetim becerisi değişkeni tarafından açıklanmaktadır. Özetle, regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları doğrultusunda; eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları ve okul yöneticilerinin yönetim becerisi üzerinde, okul yöneticilerinin yönetim becerisinin ise dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde anlamlı (önemli) bir yordayıcı olduğu söylenebilir.

Son olarak, okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde yönetim becerisi ve eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliğinin birlikte dönüştürücü liderlik üzerindeki etkisine bakıldığında pozitif yönlü anlamlı etkinin ($\beta=.80, p<.001$) olduğu ancak eğitsel bilişim teknolojileri kullanım öz yeterliğinin dönüştürücü liderlik üzerinde anlamlı bir etkisinin ($\beta=.05, p>.05$) olmadığı bulunmuştur. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin dönüştürücü liderlik davranışı üzerindeki görece önem sırası; okul yöneticilerinin yönetim becerisi ve eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise sadece okul yöneticilerinin yönetim becerisinin dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde anlamlı (önemli) bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri değişkeni önemli bir etkiye sahip değildir. Ayrıca R^2 değeri incelendiğinde her iki değişkenin birlikte dönüştürücü liderlik üzerindeki etkisinin de ($R^2=.66$) büyük olduğu görülmektedir. Buna göre eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği ve okul yöneticilerinin yönetim becerisi değişkenleri birlikte regresyon modeline dâhil edildiğinde, dönüştürücü liderlik davranışını açıklamada sadece okul yöneticilerinin yönetim becerisinin anlamlı katkısı vardır ve okul yöneticilerinin dönüştürücü liderlik davranışındaki toplam varyansın %66'sı yönetim becerisi ve eğitsel bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterliği değişkenleri tarafından açıklanmaktadır. Bir başka ifadeyle eğitsel bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterliği değişkeni modele eklendiğinde, okul yöneticilerinin yönetim becerisinin dönüştürücü liderlik üzerindeki etkisinin çok az miktarda değiştiği buna karşın eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği değişkeninin dönüştürücü liderlik üzerindeki etkisinin tek başına istatistiksel olarak anlamlılığını yitirmiş olduğu söylenebilir. Bu bulgu okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde yönetim becerisinin tek başına dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde güçlü bir etkisi olduğu, eğitsel teknoloji kullanımı öz yeterliği değişkeniyle birlikte değerlendirildiğinde ise güçlü etkisini koruduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6.

Regresyon Modeli Sonuçları

İlişkiler	R^2	Düz. R^2	F	p
EBTKÖ → DL	.07	.06	9.773	.002*
EBTKÖ → OYYB	.07	.06	10.181	.002*
OYYB → DL	.65	.65	264.741	.000**
EBTKÖ → DL OYYB	.66	.65	132.696	.000**

* $p<.01$, ** $p<.001$ anlamlılık düzeyi, R^2 = Determinasyon katsayısı, F = F testi değeri.

Alt problemlere ilişkin kurulan bütün regresyon modellerinin istatistiksel olarak anlamlı ($F_{(1-141)}=9.773, p<.01; F_{(1-141)}=10.181, p<.01; F_{(1-141)}=264.741, p<.001$ ve $F_{(2-140)}=132.696, p<.001$) olduğu görülmüştür (Tablo 6). Buna göre uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitsel bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri tek başına hem dönüştürücü liderlik davranışını hem de yönetim becerisini pozitif yönde etkilemektedir. Okul yöneticilerinin yönetim becerisinin tek başına dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde pozitif yönde etkisi bulunmaktadır. Son olarak uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin

eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri ve yönetim becerilerinin birlikte dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde pozitif yönde etkisi bulunmaktadır. Ancak eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz-yeterliliği ve yönetim becerisi değişkenlerinin birlikte dönüştürücü liderlik davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, sadece yönetim becerisi değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterlikleri, yönetim becerileri ve dönüştürücü liderlik davranışları arasındaki ilişkinin ve yordayıcılığın incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda beş alt probleme yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları ve yönetim becerisi üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri ile dönüştürücü liderlik davranışları arasındaki ilişkiye Şahin ve Demir'in (2015) çalışmalarında da değinilmiştir. Şahin ve Demir (2015) değişim çağında okul yöneticilerinin okullardaki eğitim teknolojilerini yönetme becerilerini inceledikleri çalışmalarında, dönüştürücü liderlik gibi çağdaş liderlik yaklaşımlarından biri olan vizyoner liderliğin önemini vurgulanmış ve okullardaki yönetici ve öğretmenlerin eğitim ve bilişim teknolojilerini kullanma yeterliliklerinin, dijital çağın gereklerini yeterince karşılamadığını ifade etmişlerdir. Ulukaya (2015) okul yöneticilerinin teknoloji liderliği öz yeterlikleri ile eğitim öğretim işlerini gerçekleştirme düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki bulunduğunu ifade etmiştir. Buna karşın Kanber ve Balyer (2020) teknoloji okuryazarlığı ile yönetsel güçlülük arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Baş (2012) okul yöneticilerinin teknoloji liderliği rollerinin eğitim öğretim işleri ve okul iklimi ile arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Mevcut çalışmada ise belirlenen anlamlı ilişkiye rağmen hem okul yöneticilerinin yönetim becerisi hem de dönüştürücü liderlik davranışındaki varyansın sadece %7'sinin eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği değişkeni tarafından açıklanmıştır. Dolayısıyla eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği düşük olan okul yöneticilerinin de yüksek yönetim becerisi ve dönüştürücü liderlik davranışları sergileyebileceği yorumu çıkarılabilir. Uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin yönetim becerisinin ise dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Ayrıca dönüştürücü liderlik davranışındaki varyansın %65'inin okul yöneticilerinin yönetim becerisi değişkeni tarafından açıklandığı belirlenmiştir. Yeni (2020) yaptığı araştırmada, 21. yüzyıl becerilerinin okul yöneticilerinin liderlik yönlerine olan etkisinin olumlu görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. 21. yüzyıl becerilerinin teknoloji okuryazarlığı, liderlik ve sorumluluk, esneklik ve kolay uyum sağlama becerilerini de içerdiği düşünüldüğünde Yeni (2020) tarafından yapılan araştırmanın bu araştırmanın sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

Bunların yanı sıra dönüştürücü liderlik davranışı bağımlı değişkeni ile uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin yönetim becerisi ve eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği bağımsız değişkenlerinin birlikte dâhil edildiği çoklu doğrusal regresyon modelinde, bağımsız değişkenlerin birlikte bağımlı değişken üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Ayrıca dönüştürücü liderlik davranışını açıklamada sadece okul yöneticilerinin yönetim becerisinin anlamlı katkısı olduğu ve okul yöneticilerinin dönüştürücü liderlik davranışındaki toplam varyansın %66'sının yönetim becerisi ve eğitsel bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterliği değişkenleri tarafından açıklandığı belirlenmiştir. Dolayısıyla eğitsel bilgi teknolojileri kullanımı öz yeterliği değişkeni okul yöneticilerinin yönetim becerisi değişkeni ile birlikte modele dâhil edildiğinde açıklanan varyansta az miktarda bir artış (%65'ten %66'ya) gözlenmiştir. Buna göre uzaktan eğitim sürecinde okul yöneticilerinin yönetim becerisinin, eğitsel teknoloji kullanımı öz yeterliğine kıyasla dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde daha güçlü bir etkisi olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Özetle, basit doğrusal regresyon sonuçlarına göre eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin dönüştürücü liderlik davranışları ve okul yöneticilerinin yönetim becerisi üzerinde, okul yöneticilerinin yönetim becerisinin ise dönüştürücü liderlik davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu söylenebilir. Bu durum eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliklerinin artmasının

dönüştürücü liderlik davranışlarını ve okul yöneticilerinin yönetim becerisini de artıracak şekilde yorumlanabilir. Benzer şekilde Ulukaya (2015) da çalışmasında okul yöneticilerinin teknoloji liderliği özyeterliklerinin eğitim öğretim işlerini gerçekleştirme düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Çoklu doğrusal regresyon sonuçlarına göre ise sadece okul yöneticilerinin yönetim becerisinin dönüştürücü liderlik davranışı üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Eğitsel bilgi teknolojileri kullanım öz yeterlikleri değişkeni anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Araştırma sonucunda uygulamalara yönelik olarak öneriler;

- Okul yöneticilerine dönüştürücü liderlik, yönetim becerileri ve bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği konularında nitelikli, sonuçları açısından katılımcılara ciddi katkılar sağlayacak, farklılıklar kazandıracak hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.
- Üniversitelerin de desteği ile yöneticilere dönüştürücü liderlik ile ilgili uzmanlık düzeyinde ders ve projeler verilerek ani ve hızlı değişimlere karşı örgütünün dönüşümünü sağlayabilen yöneticiler yetiştirmek hedeflenmelidir.
- İlk defa yönetici olacaklar seçilirken dönüştürücü liderlik konusundaki davranışları belirlenip atama kriterleri arasında bu durumunun yer alması sağlanabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler ise;

- Okul yöneticileri ile Türkiye genelinde daha kapsamlı bir çalışma yapılabilir.
- Okul yöneticilerinin teknoloji ile uyumlu çalışabilmesi, yönetim becerilerini artırıcı, dönüştürücü liderlik davranışlarını geliştirici ve bütün bunları eğitim yönetiminde yüksek düzeyde kullanabilmeleri için yapılacak bilimsel değerlendirmeler ile hazır bulunuşluk düzeyleri belirlenebilir ve ihtiyaç analizi yapılabilir.
- Okul yöneticilerinin dönüştürücü liderlik, yönetim becerileri ve bilgi teknolojileri kullanım öz yeterliği belirlenirken sadece kendileri ile değil, beraber çalıştıkları öğretmen ve diğer çalışanlarca değerlendirildiği araştırmalar yapılabilir.

Lisans Bilgileri

e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan eserler Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Copyrights

The works published in e-Kafkas Journal of Educational Research are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Etik Beyannamesi

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi beyan ederiz. Aynı zamanda yazarlar arasında çıkar çatışmasının olmadığını, bütün yazarların çalışmaya katkı sağladığını ve her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu bildiririz.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 09.08.2021

Etik kurul belgesi sayı numarası: 62264

Kaynakça

- Aarons, G. A. ve Sommerfeld, D. H. (2012). Leadership, innovation climate, and attitudes toward evidence-based practice during a statewide implementation. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 51(4), 423-431.
- Arslan, S. (2014). *Dönüştürücü liderlik ve toplumsal cinsiyet: Tıp fakültesi son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Baş, E. D. (2012). *İlköğretim okulu yöneticilerinin teknoloji liderliği rolleriyle okul iklimi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, N. ve Köroğlu, Y. (2020). Covid-19 döneminde yaygınlaşan uzaktan eğitimin değerlendirilmesi ve eğitim emekçileri açısından incelenmesi. *Madde, Diyalektik ve Toplum* 3(4), 370-380.
- Coad, A.F. ve Berry, A.J. (1998). Transformational leadership and learning orientation. *Leadership & Organization Development Journal*, 19(3), 164-172.
- Çalışkan, M. (2017). *Dönüştürücü liderlik ve örgütsel yenilikçilik arasındaki ilişki üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Çelik, V. (2007). *Eğitimsel liderlik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çobanoğlu, N. (2021). Transformational leadership job satisfaction's relationship with innovativeness in elementary schools. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 696-714.
- Demirtaş, E. ve Şama, E. (2016). Okullarda dönüştürücü liderlik ve örgütsel bağlılık ilişkisi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 275-298.
- Deniz, L. ve Algan, C.E. (2007). Eğitimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı Öz-Yeterlilikleri Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25(25), 87-107.
- Dikmen, B. (2012). *Liderlik kuramları ve dönüştürücü liderlik kuramı'nın çalışanların örgütsel bağlılık algıları üzerindeki etkisine yönelik uygulamalı bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Erdoğan Morçin, S. ve Bilgin, N. (2014). Dönüştürücü liderliğin örgütsel bağlılığa etkisi: adana ilindeki a grubu seyahat acenteleri örneği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 113-128.
- Erkuş A. ve Günlü E. (2008). Duyusal zekânın dönüştürücü liderlik üzerine etkileri. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 9(2), 187-209.
- Gümüslüoğlu, L. ve İlsev, A. (2009). Transformational leadership, creativity, and organizational innovation. *Journal of Business Research*, 6(4), 461-473.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Felsefe, yöntem analiz*. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Pearson Education Inc.
- Haveydi, C. (2017). *Okulöncesi eğitim kurumu müdürlerinin yönetim becerileri ile etkileme taktikleri arasındaki ilişkilerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Huck, S.W. (2008). *Statistical Misconceptions*. (1st ed.). New York: Routledge.
- ISTE Standards: Education Leaders. (2021). Erişim adresi: <https://www.iste.org/standards/iste-standards-for-education-leaders>
- İşcan, Ö.F. (2002). *Küresel işletmecilikte dönüştürücü liderlik anlayışı- Büyük ölçekli işletmelerde bir uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Jaiswal, N. K. ve Dhar, R. L. (2015). Transformational leadership, innovation climate, creative self-efficacy and employee creativity: *A multilevel study. International Journal of Hospitality Management, 51*, 30-41.
- Kanber, A. ve Balyer, A. (2020). Okul yöneticilerinin teknoloji okur-yazarlık düzeyleri ile yönetsel güçlülükleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Academic Platform Journal of Education and Change 3(2)*, 147-168.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. (2nd ed.). New York, NY: Guilford Press
- Mert, G., Dördüncü, H. ve İncaz, S. (2019). Dönüştürücü liderlik davranışlarının iş tatmini üzerindeki etkisi: vakıf üniversitesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(65)*, 1169-1182.
- O'Brien, R. M. (2007). A caution regarding rules of thumb for variance inflation factors. *Quality & Quantity, 41(5)*, 673-690.
- Sarros, J. C., Cooper, B. K. ve Santora, J. C. (2008). Building a climate for innovation through transformational leadership and organizational culture. *Journal of Leadership & Organizational Studies, 15(2)*, 145-158.
- Sıgı, Ü., Tabak, A. ve Güngör, H. (2010). Öz yeterliğin dönüştürücü liderlik üzerine etkisi: Kamu sektöründe bir araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(17)*, 51-66.
- Şahin, C. ve Demir, F. (2015). Değişim çağında okul yöneticilerinin okullardaki eğitim teknolojilerini yönetme becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(39)*, 717-725.
- Şekerci, M. ve Aypay, A. (2009). İlköğretim okulu yöneticilerinin yönetim becerileri ile grup etkililiği arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15(57)*, 133-160.
- Ulukaya, F. (2015). *Okul yöneticilerinin teknoloji liderliği özyeterlikleri ile eğitim öğretim işlerini gerçekleştirme düzeyleri arasındaki ilişki (Tokat ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yeni, G. (2020). 21. yüzyıl becerilerinin okul yöneticilerinin liderlik yönlerine olan etkisi. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED), 2(2)*, 19-30.
- Zengin, Y. (2019). Dönüştürücü liderlik ile rekabet üstünlüğü performansı arasındaki ilişkide etkileşimsel liderliğin aracılık rolü. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18)*, 1325-1355.

Extended Summary

Introduction

The inadequate and unplanned distance education process during the pandemic period has also greatly affected school administrators. Issues such as the frequent closing of schools, the announcement of openings mainly through the social media on the night before, and ensuring the hygiene of schools have put the administrators in difficult positions. Especially the repeated openings and closings of schools, the lack of equal chance to access distance education, and the perception of inequity among the society have made the management process difficult for administrators because the aforementioned issues have been met with backlash by all stakeholders of society. During the pandemic period, administrators had to manage not only the healthy conduct of distance education and the execution of face-to-face education with the opening of schools in line with the new decisions taken continuously, but also all the reactions caused by the unequal and insufficient education in this process. The competencies and skills of school administrators also determine the effectiveness of the school management process. Therefore, it can be assumed that higher levels of school administrators' self-efficacy of information technologies use in education and management skills help them manage their schools more effectively. Moreover, it can be considered that school administrators who exhibit transformative leadership behaviors will manage this new process more functionally because of the positive effects it will have on employees.

Thus, school administrators' skills, competencies, and leadership behaviors have become more important during the pandemic period. Some of them are self-efficacy of information technologies use in education, management skills, and transformational leadership behaviors. The literature involves some studies about transformational leadership behaviors which is one of the variables of the current study. It was observed that these studies were about the effects of transformational leadership on organizational commitment (Demirtaş & Şama, 2016; Erdoğan Morçin & Bilgin, 2014), the relationship of transformative leadership with teachers' job satisfaction and innovative behaviors (Çobanoğlu, 2021), the effect of transformative leadership behaviors on job satisfaction (Mert, Dört, & İncaz, 2019), the relationship between transformative leadership and innovation (Aarons & Sommerfeld, 2012; Çalışkan, 2017; Jaiswal & Dhar, 2015; Sarros, Cooper & Santora, 2008), the relationship between transformative leadership and self-efficacy (Sığrı, Tabak & Güngör, 2010), the differences in transformative leadership by gender (Arslan, 2014), the effect of transformative leadership on creativity at individual and organizational level (Gümüšoğlu & İlsev, 2009), the relationship between transformative leadership and learning orientation (Coad & Berry, 1998). Additionally, Zengin (2019) investigated the indirect effect of transformational leadership on competitive advantage performance. The literature review showed that no study focused on together the information technologies use self-efficacy and management skills which are related with transformational leadership behaviors, and no study examined the relationships among them. Therefore, in this study, it was tried to reveal the relationships among school administrators' information technologies usage self-efficacy, management skills, and transformative leadership behaviors and examine predictor roles of information technologies usage self-efficacy and management skills on their transformative leadership behaviors during the distance education.

Method

In this causal survey research, the effects of school administrators' self-efficacy of information technologies use in education and management skills on their transformational leadership behaviors during the distance education were investigated. The participants were composed of the school administrators working at pre-school institutions, primary schools, middle schools, and secondary

schools in Turkey in 2021. The random sampling technique was used for its high representation power and the sample was consisted of 143 school administrators who voluntarily participated in the research. Simple and multiple linear regression analyses were run to test the research hypotheses.

Findings

As a result of the regression analyses, it was found that school administrators' self-efficacy of information technologies use in education had a significant positive effect on their transformational leadership behaviors ($\beta=.26, p<.01$) during the distance education. Similarly, it was determined that their self-efficacy of information technologies use in education had a significant positive effect on their management skills ($\beta=.26, p<.01$) during the distance education. When the R^2 (determination coefficient) values were examined, it was observed that both effects were small ($R^2=.07$ and $R^2=.07$).

It was found that school administrators' management skills had a significant positive effect on their transformational leadership behaviors ($\beta=.81, p<.001$) during the distance education. Moreover, the examination of R^2 value indicated that this effect was big ($R^2=.65$).

When the effects of school administrators' self-efficacy of information technologies use in education and management skills on their transformational leadership behaviors during the distance education were examined, it was found that there was a significant positive effect ($\beta=.80, p<.001$) but the effect of self-efficacy of information technologies use in education on transformational leadership behaviors was not significant ($\beta=.05, p>.05$). Moreover, the examination R^2 value indicated that the effect of both variables on transformational leadership behaviors was big ($R^2=.66$).

Discussion, Conclusion and Recommendations

The purpose of this study is the relationships and the prediction status among school administrators' self-efficacy of information technologies use in education, management skills, and transformative leadership behaviors. Based on this purpose, five research questions were examined.

The results showed that school administrators' self-efficacy of information technologies use in education had significant positive effects on their transformational leadership behaviors and management skills. The relationship between self-efficacy of information technologies use in education and transformational leadership behaviors was also mentioned by Şahin and Demir (2015). In their study investigating the school administrators' educational technologies management skills in the era of change, Şahin and Demir (2015) emphasized the importance of visionary leadership, one of the contemporary leadership approaches such as transformational leadership, and expressed that the information technologies use competencies of school administrators and teachers did not meet the requirements of the digital age. Ulukaya (2015) found a significant and medium relationship between school administrators' technology leadership self-efficacy and execution of education-teaching work. On the other hand, Kanber and Balyer (2020) were unable to find a significant relationship between technology literacy and managerial resourcefulness. Similarly, Baş (2012) found no significant relationships among school administrators' technology leadership roles, education-teaching works, and school climate. Despite the significant relationships in the current study, self-efficacy of information technologies use in education explained only 7% of the variance in both the management skills and the transformational leadership behaviors. Therefore, it can be interpreted that even the school administrators with lower self-efficacy of information technologies use in education can demonstrate high management skills and transformational leadership behaviors. Another finding was that school administrators' management skills had a significant positive effect on their transformational leadership behaviors. Moreover, it was found that 65% of the variance in transformational leadership behaviors was explained by management skills. Yeni (2020) found that

school administrators' 21st century skills had a positive effect on their leadership. Considering that 21st century skills involve technology literacy, leadership and responsibility, flexibility and adaptation skills, it can be stated that the findings of Yeni (2020) supported the results of the current study.

Additionally, as a result of the multiple linear regression analysis in which transformational leadership behaviors was the dependent variable where the management skills and information technologies usage self-efficacy were independent variables, it was determined that independent variables had a positive significant effect on the dependent variable, and was supported by literature. Moreover, it was found that only management skills significantly contributed to the variance in school administrators' transformational leadership behaviors and 66% of the total variance in school administrators' transformational leadership behaviors was explained by their management skills and self-efficacy of information technologies use in education. Therefore, when the variable of self-efficacy of information technologies use in education was added to the model along with the management skills, a small increase (from 65% to 66%) in the explained variance was observed. Accordingly, it can be expressed that school administrators' management skills had a stronger effect on their transformational leadership behaviors compared to self-efficacy of information technologies use in education during the distance education.

In sum, based on the simple linear regression analysis results, it can be stated that self-efficacy of information technologies use in education was a significant predictor of transformational leadership behaviors and management skills while management skills was a significant predictor of transformational leadership behaviors during the distance education. This situation can be interpreted as that an increase in self-efficacy of information technologies use in education will likely to result in increases in school administrators' transformational leadership behaviors and management skills. Similarly, Ulukaya (2015) found that school administrators' technology leadership self-efficacy was a significant predictor of the execution of education-teaching works. According to multiple linear regression results, only management skills was a significant predictor of school administrators' transformational leadership behaviors. Self-efficacy of information technologies use in education did not have a significant effect.